

JASLARDI QOLLAP-QUWATLAW HÁM OLARDIŇ SOCIALLIQ AKTIVLIGIN ARTTIRIW ÚSTINLIKKE IYE WAZIYPA

Abdrazaxova Mexriban Akimbaevna

Dosjanova Janat Kaliyevna

I.Yusupov atındaǵı dóretiwshilik mektebi tárbiyashı-pedagog.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.13283321>

***Anotatsiya.** Bul maqalada jaslardı qollap-quwatlaw hám olardıń sociallıq aktivligin arttıruwdıń wazıypaları huqıqıy mádeniyatın kóteriw haqqında sóz etilgen.*

***Gilt sóz:** mádeniyat, jaslar, aktivlik, tárbiya, bilim, ruwxıyılıq.*

SUPPORTING YOUNG PEOPLE AND INCREASING THEIR PROFESSIONAL ACTIVITY IS A PRIORITY TASK

***Abstract.** This article talks about raising the legal culture of supporting young people and increasing their professional activity.*

***Key words:** culture, youth, activity, education, knowledge, spirituality.*

ПОДДЕРЖКА МОЛОДЕЖИ И ПОВЫШЕНИЕ ЕЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ – ПРИОРИТЕТНАЯ ЗАДАЧА

***Аннотация.** В данной статье говорится о повышении правовой культуры поддержки молодежи и повышении ее профессиональной активности.*

***Ключевые слова:** культура, молодежь, активность, образование, знания, духовность.*

Jaslardıń huqıqıy mádeniyatın kóteriw, demokratiyalıq mámleket qurıw hám puqaralıq jámiyetin rawajlandırıw processlerinde olardıń aktivligin asırıw; joqarı ruwxıyılıqlı, ǵárezsiz pikirleytuǵın, qatań turmıslıq pozitsiya, keń dúnyáǵa kózqaras hám tereń bilimlerde iye bolǵan watan súyiwshi jaslardı tárbiyalaw, olarda túrli ideologiyalıq qáwiplerge qarsı immunitetti qalıplestiriw; jaslardı social qorǵaw, zamanagóy kásip ónerlerdi puqta iyelewlere ushin múnásip sharayatlar jaratıw, olardı jumıs menen támiyinlew hám isbilermenlikke tartıw; intalı jaslardı qollap-quwatlaw, dóretiwshilik hám intellektual potencialın ámelge asırıwge qaratılǵan islerdi sistemalı jolǵa qoyıw; jaslardı dene tárbiyası hám sport menen úzliksiz shuǵıllanıwǵa keń qosıw, jaslar arasında salamat turmıs tárizin úgit-násiyatlaw; jas óspirimler hám jaslar ortasında huqıqbuzarlıq hám jinayatlar júz etiliwin aldın alıw; barksámal áwladtı tárbiyalawda ǵalaba xabar quralları hám zamanagóy informacion-kommunikaciya texnologiyalarınan nátiyjeli paydalanıw jaslar siyasatınıń tiykarǵı baǵdarları esaplanadı.

Qábiiletli jaslardı anıqlaw, olardı tárbiyalaw máselesiniń mámleket siyasatı dárejesine kóterilgenligi jurtımızda órnek alsa arzuıǵın tájiriye toplanıwına múmkinshilik berdi. Sol orında aytıw kerek, uqıplı jaslardı izlew hám olardı qollap-quwatlawǵa qaratılǵan islerdi ámelge asırıwda mámleket shólkemleri menen bir qatarda jurtımızda iskerlik júrgizeip atırǵan mámleketlik emes shólkemleri de aktiv qatnas etpekteler. Mısalı, jaslarǵa tiyisli mámleket siyasatınıń tiykarǵı baǵdarlarınan biri jaslardıń uqıp hám qábiiletlerin qollap-quwatlawǵa qaratılǵanlıǵı ásirese, áhmiyetke iyelik etiw bolıp tabıladı. Atap ótiw kerek, tálim, pán, texnika, informaciya texnologiyaları, mádeniyat, kórkem-óner, sport, isbilermenli tarawlarındǵı uqıplı hám intalı jaslardı xoshametlew, olardıń túrli baslamaların qollap-quwatlaw wazıypaları bul shólkemdiń usı baǵdardǵı aktual wazıypalarınan biri etip belgilengen.

Jaslardıń bilim dárejesi, kásiplik ilimiy tájriybesi, ruwxıy hám psixikalıq bárkámallıq sıyaqlı pazıyletleri jáne social sapaları pútkil jámiyettiń rawajlanıw dárejesine salmaqlı tásir kórsetip atır. Xalıqtıń turmıs sharayatın jaqsılaw, turmıstan razı bolıp jasawǵa erisiw búgingi zamanagóy mámleketshilik rawajlanıwındaǵı zárúrli kórsetkish esaplanadı.

Jaslar máselesin úyreniw insaniyat jámiyeti, social munasábetler, milletler hám mámleketlikler, mádeniyat hám civilizatsiyalar menen bekkem baylanıslı. Sebebi jaslar máselesi, birinshiden, civilizatsiya payda bolǵannan berli ámeldegi hám barlıq tariyxıy rawajlanıw basqıshlarında olar menen qasında keledi. Ekinshiden, insaniyat ilim tariyxında barlıq filosoflar, oyshıllar, mámleket ğayratkerleri, shayır jazıwshılar perzent, jaslar máselesine tiyisli óz kóz-qarasların bayanlagan.

Mámlekettiń qudiretin belgileytuǵın qatar faktorlardan biri, gumansız jetik, fizikalıq salamat, hár tárepleme bárkámal áwladtı jetilistiriw bolıp tabıladı. Usı mánisten alıp qaraǵanda, búgingi kúnde mámleketimizde salamat áwladtı tárbiyalaw qanshelli zárúrli, juwapkerli wazıypa ekeni bárshezge belgili. Jaslarǵa, balalarǵa itibar, haqıyqattan da, keleshekke qoyılǵan qarjı bolıp tabıladı. Tiykarında, kúshli puqaralıq jámiyetke tiykarlangan huqıqıy-demokratiyalıq mámleket qurıw perzentlerimizdiń aktiv qatnası, qollap-quwatlawı arqalıǵana tolıq ámelge asar eken, ruwxıylıqı joqarı, tereń bilimli, zamanagóy pikir júritetuǵın, intellektuallıq rawajlangan hám professional tayarlıqqa iye bolǵan ul-qızlardı tárbiyalaw ullı keleshegimizni da támiyinlewine guman joq.

Aytıp ótiw kerek, mámleketimizde jaslardı watanparwar, milliy dástúr hám qádiriyatlarımızǵa húrmet ruwxında tárbiyalaw, ruwxıy jetik hám fizikalıq salamat áwladtı jetilistiriw, olardıń huqıq hám máplerin qorgaw, sonıń menen birge, hár tárepleme bárkámal, ğárezsiz pikir júritetuǵın, mámleketimiz perspektivası ushın juwapkershilikti óz moynına alıwǵa ılayıq, ğayratker, xalıq mápi jolında bar potencialın baǵdarlanatuǵın, jaslardı tárbiyalaw, olardıń

intellektualliq hám dóretiwshilik potencialın ámelge asırıw ushın bekkem huqıqıy tiykar jaratılıwma bólek itibar qaratılıp kelinip atr.

Usı tarawdağı iskerlikti túpten jetilistiriw hám jańa joqarı sapa basqıshına kóteriw hám de "Jaslarǵa tiyisli mámleket siyasatı tuwrısında"gi Nızamda belgilengen wazıypalardıń tolıq atqarılıwın shólkemlestiriw maqsetinde mámleket hákimiyatı hám basqarıwı shólkemleri, mámleketlik emes kommerciyalıq bolmaǵan shólkemleri hám puqaralıq jámiyeti basqa institutları tárepinen bul jóneliste nátiyjeli sheriklikti ámelge asırılıwı zárúrli áhmiyetke iye boladı. Sol orında atap ótiw kerek, házirgi dáwir talabı hám mútajliklerinen kelip shıǵıp, jurtımızda jaslar mashqalasına bólek itibar qaratıldı, olardıń máp hám mútajliklerin támiyinlew ushın keń múmkinshilikler jaratılıwı, yaǵnıy tikkeley jaslar máselelerine juwapker mámleket hám jámiyetlik shólkemlerden wákiller tayınlanıp, buǵan baylanıslı keń reformalar etildi.

Atap aytqanda, Qaraqalpaqstan Respublikası Ministrler Keńesi baslıǵı, wálayatlar, Tashkent qalası, rayonlar hám qalalar hákimleriniń jaslar siyasatı, social rawajlandırıw hám ruwxıy-bilimlendiriw jumıslar boyınsha orınbasarı, tálim mákemelerinde jaslar máselelerine juwapker lawazımları, sonıń menen birge, 2022-jıl 19-yanvardağı Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń "Máhellelerde jaslar menen islew sistemasın tupten jetilistiriw ilajları tuwrısında"gi PQ-92-san sheshimi menen Respublika boyınsha máhellelerge 9309 "Jaslar jetekshisi" shtat birlikleri engiziliwi hám eń áhmiyetlisi, mámleket hám jámiyetlik shólkemleri tárepinen tiyisli nızamlarda názerde tutılǵan jaslarımız huqıq hám máplerin óz-ara sheriklik tiykarında qorgaw etiliwi ayqın sózimizdiń tastıyıqı bolıp tabıladı.

Ózbekstan Respublikasında jaslarǵa tiyisli mámleket siyasatı tómendegi qaǵıydalarǵa tiykarlanadı: millati, rasa, tili, dini, social poziciyasi, jinsi, maǵlıwmatı qaramastan ğamxorlıq qılıw; jaslardı huqıqıy jáne social tárepten qorgaw; milliy, dástúrlerdiń áwladan-áwladqa ótiwi, áwladlardıń ruwxıy baylanısı; jaslardı qollap-quwatlaw, jaslar Ózbekstan Respublikası Konstitusiyası hám nızamları sheńberinde óz máplerin ámelge asırıw jolların erkin tańlap alıwlarına kepillik beriw; jámiyetti rawajlandırıwǵa, ásirese respublika jasları turmısına tiyisli siyasat hám programmalardı islep shıǵıw hám de ámelge asırıwında jaslardıń tikkeley qatnasıwı; huqıq hám minnetlerdiń, erkinlik hám puqaralıq juwapgershiligi birligin támiyinlew. Jaslarǵa tiyisli mámleket siyasatı joqarıdağı qaǵıydalarǵa qaray óz mazmunın turaqlı jetilistiriw, úzliksiz túrde óz itibarın jámiyet ómiriniń eń quramalı táreplerine qaratıw baǵdarlarında keń rawajlantırılmaqta.

Jaslarǵa tiyisli mámleket siyasatınıń ámelge asırılıwı salasında Ózbekstan Respublikasında tómendegi wazıypalar belgilendi: respublika aymaǵında jaslarǵa tiyisli mámleket siyasatınıń sociallıq-ekonomikalıq, huqıqıy hám shólkemlestiriwshilik tiykarların belgilew; jaslardı social

tárepten qorǵaw ilajların islep shıǵıw hám támiyinlew; jaslarǵa tiyisli mámleket siyasatı basqarıw keńselerin dúziw; jaslarǵa tiyisli mámleket siyasatı salasında Respublikada kompleks hám anıq maqsetli programmaların islep shıǵıw hám de ámelge asırıw; jaslarǵa tiyisli mámleketlik siyasatın ámelge asırıwǵa mólsherlengen finanslıq qarjıladı ıqtıyar etiw; respublika jaslarınıń máplerin Ózbekstannıń xalıqaralıq minnetlemeleri sheńberinde qollanıw; respublika aymaǵında jaslardıń hám olar birlespeleriniń social munasábetlerin huqıqıy tárepten tártipke salıw; respublika jaslarınıń, jaslar jámáát awqamlarınıń sociallıq-ekonomikalıq, siyasiy-huqıqıy hám shólkemlestiriwshilik tárepten qollab-quwatlaw; Ózbekstan Respublikasında jaslarǵa tiyisli siyasatı qalıplestiriw hám de ámelge asırıwdıń basqa máseleleri. Joqarıda belgilengen wazıypalar tiykarında mámlekette tálim tarawın basqıshpa-basqısh, anıq maqsetke baǵdarlanǵan halda reformalaw boyınsha uzaqtı gózlegen programmalar izbe-iz ámelge asırıw.

Ózbekstanda jaslarǵa tiyisli mámleket siyasatın jańa basqıshqa alıp shıǵıw, tarawdaǵı máselelerge sheshim tabıw, kepillikli organlar iskerligin nátiyjeli shólkemlestiriw hám muwapiqlastırıw maqsetinde 2020 -jılda mámleket organı — Jaslar jumısları agentligi dúzildi.

Jaslar menen baylanıslı tarawdıń hám jónelisler degi mashqalalardı sheshiwge qaratılǵan programmalar ámelge asırıw maqsetinde pútin infratuzılma jaratıldı. Atap aytqanda, Joqarı Jıynalı Senatida Jaslar, mádeniyat hám sport máseleleri komiteti dúzildi, Joqarı Jıynalı Nızamshılıq palatasında bolsa Jaslar máseleleri boyınsha komissiya iskerligi jolǵa qoyıldı.

Innovciyalıq rawajlanıw ministrliǵı qasında Jaslar akademiyası dúzildi. Mámlekette dáslepki bar jum baslaǵan Ózbekstan volontyorları assotsiatsiyası respublika boylap 70 ten artıq volontyorlik gruppaların birlestirdi. Sırt elde oqıtıp atırǵan hám miynet qılıp atırǵan jaslarımız menen turaqlı baylanıslar ornatiw, olardıń huqıq hám máplerin qorǵaw hám de qollap-quwatlaw maqsetinde O'zbekiston jasları umumjahon assotsiatsiyası dúzildi. Birlesken Milletler Shólkeminiń “Jaslar — 2030 kún tártibi” programmasına kóre, jaslardıń sapalı bilim alıwı ushın múmkinshilik jaratıw barlıq mámleketlerdiń moynındaǵı eń tiykarǵı wazıypalardan bolıp tabıladı.

Mámleketimizde tálim sistemasında keń kólemlı reformalar nátiyjesinde Prezident, dóretiwshilik hám qánigelestirilgen mektepler dúzildi. Keyingi bes jılda joqarı tálim mákemeleri sanı eki ese asırılıp, 2016 -jıldaǵı 77 den 141 danegge jetti, joqarı tálimge qabıl kvotası da 3 ese asırılıp, 28 procentke jetkizildi. Jas hayal-qızlardıń tálim alıwı ushın qosımsha múmkinshilik jaratılıp, 3 mıńnan artıq qız ushın bólek grantlar ajratılǵanı da aytıp ótiwge arzigulik dálil.

Joqarı tálim mákemelerinde artıqmash bahalarǵa oqıtıp atırǵan 3, 5 mıńlabanıń shártname tólewı ushın 10 milliard swm aqsha ajratıldı. Shin saǵır, mayıp, Mehribanlıq úyinde tárbiyalanǵan hám boquvchisini joǵatǵan 729 dana studenttiń 2, 1 milliard sumlıq tólew shártname qarjları “Jaslar tálim grantı” joybarı sheńberinde, 3, 5 mıńǵa jaqın studenttiń 13 milliard sumlıq tólew

shártnama qarjları “Jaslar dápteri fond”lari esabınan qoplab berilgeni de buǵan baylanıslıǵı reformalar nátiyjesi bolıp tabıladı. Sońǵı bes jılda jurtımız gúlleniwine múnásip úles qosıp kiyatırǵan uqıplı hám belsendi ul-qızlardıń 795 danası mámleket sıylıǵına iye boldı. Atap aytqanda, 142 dana jigit “Márt o'g'lon” mámleket sıylıǵı, 61 dana jas bolsa “Keleshek qurılıshı” medalı, 592 danası “Ózbekstan belgisi” tós nıshanı menen táǵdirlangani da olar tabıslı bolıwınıń joqarı tán alıwı bolıp tabıladı. Ílim jolin tańlaǵan intalı jaslardı qollap-quwatlaw maqsetinde doktorantura basqıshı ushın kvota eki esege asırılǵanı olar safining keńeyiwine sebep bo'layotir. 2020 -jıldan baslap bul kvotanı hár jılı 50 procentke asırıp barıw tártibi engizildi. Bul maqsetler ushın hár jılı qosımsha túrde 100 milliard swm aqsha ajratılıwı belgilendi. Joqarı tálim mákemelerine kirisiw imtixanlarında eń joqarı ball toplaǵan 200 dana jas ushın Prezident grantı, sonıń menen birge, jurtımızdaǵı shet el joqarı oqıw orınlarınıń bakalavriat basqıshı studentleri ushın Prezident hám mámleket stipendiyalari engiziliwi iqtidor iyelerine jáne de úlken xoshamet berdi.

Jaslardıń ilimiy hám innovciyalıq iskerlik menen shuǵıllanıwın qollap-quwatlaw, olardıń iqtidorini xoshametlew maqsetinde “Bolajaq alım” tańlawın ótkeriw jolǵa qoyıldı. Bul tańlaw jeńimpazlarına 50 milliard swm aqsha ajratılıwı belgilendi. Jaslardıń shet el tillerdi úyreniwini xoshametlew ushın xalıq aralıq imtixan sistemaları boyınsha joqarı ball (dáreje) toplaǵan 808 dana jasqa 1, 5 milliard swm muǵdarı daǵı imtixan gárezetleri qoplab berildi. 2021-jıldan baslap jaslardıń “Bizneske birinshi qádem” startap ideyaları tańlawı sheńberinde hár bir rayon hám qalada keminde úsh danadan jeńimpazǵa bazalıq esaplaw muǵdarınıń 200 esesige shekem mámleket byudjetinen grantlar beriw ámeliyatı engizildi. Jaslar bandligini támiyinlew, olardıń máselelerin sheshiwge qaratilǵan ulıwma jańa sistema — “Jaslar dápteri” hám “Jaslar programmalari” engizilgenin de jańa reforma nátiyjesi dep bahalaw múmkin. Sistemanı nomerlestiriw, jaslarǵa berilip atırǵan jeńillikler ashıqlıǵın támiyinlew, orınlarda ámelge asırılıp atırǵan islerdi 3 basqıshda monitorıń etip barıw imkaniyatın beretuǵın “jaslardaftari. uz” birden-bir elektron platformasi jumısqa túsirildi.

Jaslarǵa qaratilǵan itibar tek tilde emes, bálki ámelde de óz tastıyqın tapyapti. Atap aytqanda, nawqıran áwlad wákillerin qollap-quwatlaw ushın hár bir rayonda “Jaslar dápteri” fondları dúzildi hám de olarda 231, 8 milliard swm muǵdarında aqsha qalıplestirildi. Bul aqshalar hám basqa derekler esabınan “Jaslar dápteri”dagi 430 mın jigit-qızǵa 300 milliard swm muǵdarında járdem kórsetildi. Bul jaysha kún keshirimge ajratılǵan aqsha emes. Kerisinshe, jigit-qızlardıń kelesi jetkilikli turmısın qurıwı ushın ajratılǵan nátiyjeli investitsiya bolıp tabıladı.

Búgin jaslar bandligini támiyinlew kún tártibindegi zárúrli máselelerden. Biraq kópshilik mákemeler ele arnawlı bir kásiplik kónlikpege iye bolmaǵan jigit-qızlardan kóre, tájiriye

insanlardı jumısqa alıwdı maqul kóredi. Sol orında jaslardı jumısqa alğan kárxana hám shólkemler ushın bir qatar jeńilliklerdiń engizilgeni áyne múddáhá boldı. Atap aytqanda, jumıs beretuǵınlarǵa olardıń 25 jastan aspaǵan jumısshı -xızmetkerleri ushın esaplangan social salıq summıasın byudjetten tolıq qaytarıp beriw tártibi engizildi. Kásip-óner mektep hám texnikumlar oqıwshılarına kárxanalarda ámeliyat o'tagan dáwiri ushın 6 ay dawamında 500 mıń sumnan subsidiya beriw tártibi engizildi. Bul jumıs beretuǵın ushın da, jumıs uyreniwshi ushın birdey mápli usınıs.

Jaslar siyosatı jámiyeti rawajlandırıw jáne social ózgerislerdiń zárúrli faktori retinde túrli mexanizm, usıl hám strategiyalardı islep shıǵıwdı hám de izbe-iz túrde ámeliyatqa nátiyjeni ámelde qollanıw etiwdi talap etedi. Mámlekettegi social turaqlılıq kóp tárepten jaslardıń barlıq qatlamlarına jóneltirilgen kúshli social qorǵawǵa, olardı qollap-quvvatlash hám de múmkinshiliklerin júzege shıǵarıwda jetkilikli shárt-sharayat jaratılǵanına baylanıslı. Ózbekstan - jaslar mámleketi. Sol sebepli, jaslar tálim-tárbiyası ayrıqsha itibar qaratıladı. Bárinen burın, bul tarawdaǵı islerdi shólkemlestiriwdiń huqıqıy tiykarları turaqlı rawajlanıp barılmaqta. Atap aytqanda, Ózbekstan Respublikasınıń «Jaslarǵa tiyisli mámleket siyosatınıń tiykarları tuwrısında»gi nızamda jaslardı huqıqıy jáne social qorǵaw, uqıpın qollap-quwatlaw máseleleri qamtıp alınǵan. Sonıń menen birge, jaslardıń biypul ulıwma tálim alıw huqıqınıń kepillik berilgeni de itibarǵa ılayıq. Búgingi kúnde mámleketimizde uqıplı jaslardı qollap-quwatlaw maqsetinde Prezident mektepleri, Temurbekler mektep, dóretiwshilik hám qánigelestirilgen mekteplerde jaslarǵa berilip atırǵan zamanagóy tálim-tárbiya Jańa Renessanstin bekkem tiykarı bolıp atır.

Joqarı bilimlendiriw tarawındaǵı reformalar hám múmkinshilikler bolsa jigıt-qızlardıń maman qánige bolıp turmısqa kirip keliwinde zárúrli faktor bolıp atır. Sońǵı jıllarda buǵan baylanıslı qollap-quwatlaw, xoshametlewdе, baslıq kadrlardıń basqarıw potencialın kóteriwdе jańa sistemanı qalıplestirdi. Quwanışlı tárepi sonda, zaman talapları jáne social-ekonomikalıq ózgerisler sharayatında búgingi jaslardıń talap hám mútajliklerin úyrenip, jańadan-jańa jeńillik hám múmkinshilikler esigi ashıp berilip atır. Jańa Ózbekstanda jaslar siyosatın zaman talabınan kelip shıǵıp jetilistiriwde Prezidentimiz Shavkat Mirziyoevniń iskerliklerin ayrıqsha atap ótiw kerek.

Mámleketimiz basshısınıń jaslar jetiskenliklerine qaratqan turaqlı itibarı, ásirese, tálim reformalarında ayqın kózge taslanıp atır juwmaq ornında atap ótiw kerek, mámleketimiz basshısı tárepinen barksamal áwlad tárbiyası mámleket táǵdirine daqlı bar eń ústin turatıǵın wazıypa retinde belgilendi. Olardıń kúsh hám potencialın jurt paraxatshılıqti, watan rawajlanıwı hám xalıq párawanlıǵı tárepike jóneltiriwde óz ornına iye bolmaqta.

Juwmaq etip aytqanda, jetkinshektiń bilimli, kásip-ónerli, húr pikirli bolıp erjetiwi, múnásip dáramat tabıwı ushın barlıq zárúr sharayat hám múnkinshilik jaratıp berildi.

Ózbekstanniń jaslar menen islew boyınsha tájiriybesi kem ushraytuǵın esaplanıp, shet el mámleketlerdiń jaslar shólkemleri hám ekspertleriniń tán alıwına iye bolıp kelip atr.

Mámleketimiz jaslar mámleketi retinde xalıq aralıq maydanǵa shıǵıp atr. Bul múnkinshiliklerdi joqarı qádirlaw hám olardan nátiyjeli paydalanıw, mámleketimiz rawajlanıwına bilimimiz hám miynetimiz menen úles qosıw bárshemizdiń perzentlik minnetimiz bolıp tabıladı.

REFERENCES

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. – Т: Ўзбекистон, 2022. -81 б.
2. Ш.М.Мирзиёев. Миллий тараққиёт йўлимизни қатият билан давом еттириб, янги босқичга кўтарамиз. 1-жилд. Т: Ўзбекистон, 2017. –592 б.
3. Мирзиёев Ш.М. Буюк келажегимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга курамиз. –Т.: Ўзбекистон, 2017. –488 б.
4. Гафаров З.М., Каримова О.А. Методика правового обучения - Т.: Ўқитувчи, 1996.
5. Зиёмухаммедов Б., Абдуллаева Ш. Педагогика. - Т.: Ўзбекистон Миллий Энциклопедияси, 2000. Зуннунов А. Педагогика назарияси. –Т.: Алоқачи, 2006.
6. Исломов З.М. Ҳуқуқ тушунчаси, моҳияти, ижтимоий вазифаси. Ўқув қўлланма. –Т.: ТДЮИ, 2004.
7. Исломов З.М., Мирхамидов М. Ҳуқуқшунослик. Ўқув қўлланма. – Т.: Халқ мероси, 2002.